

ראוי לפחד ממאגר טביעות האצבעות / ד"ר בועז סנג'רו*

לאחרונה מתגבשת תוכנית ליצירת מאגר גדול ובו טביעות האצבעות של תושבי ישראל. לא כולם ערים לסכנות שצפוי ליצור מאגר שכזה, אם אכן יקרום עור ופיתולים. כך, למשל, במאמר המערכת של עיתון המתיימר להיות ליברלי, אך כנראה חובב "חוק וסדר",¹ תחת הכותרת "מי מפחד מטביעת אצבע", הובעה התלהבות מהרעיון להקים בישראל מאגר נרחב של טביעות אצבעות, אשר יקטלג את כל תושבי המדינה, ונאמר: "קשה להבין מדוע דווקא טביעת אצבע, שהיא אמנם ייחודית ולכן מאפשרת זיהוי מוחלט, מעוררת התנגדות" וכן "הזיהוי הוודאי יכול לסייע לאתר חשודים במהירות". האומנם?

שאלו, למשל, את עורך-הדין האמריקני ברנדון מייפילד. בעקבות פיגועי הטרור ברכבת במדריד בשנת 2004, הצליחה המשטרה הספרדית להפיק טביעות אצבעות מהשק שבו היו הנפצים ושלחה אותן לכמה משטרות בעולם. ה-F.B.I. האמריקני סרק את מאגר טביעות האצבע שבידיו ואיתר את ברנדון מייפילד, עורך-דין אמריקני. בירור קצר העלה כי הוא נשוי למוסלמית וכי ייצג אנשים הקשורים לטרור בהליכים משפטיים. מייפילד נעצר על-ידי המשטרה. בדיונים בהארכת מעצרו העידו לא פחות מארבעה מומחים שונים כי קיימת וודאות של 100% שטביעות האצבעות אשר נמצאו על שק הנפצים של הטרוריסטים בספרד הן של מייפילד. גם מומחה עצמאי (שאינו מהמשטרה) שמינה בית-המשפט קבע שקיימת התאמה מלאה.² במשפט האמריקני – כבמשפט הישראלי – מרשיעים נאשמים גם כשהראייה היחידה לכך שהם קשורים לעבירה היא התאמה של טביעת אצבע.³ לא

* ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים.

¹ "הארץ", 7.8.08.

² לניתוח מפורט יותר של פרשת ברנדון מייפילד ושל הסכנה שבהרשעה על סמך טביעות אצבעות בלבד, ראו:

Boaz Sangero, Mordechai Halpert, " *Why A Conviction Should not be Based on A Single Piece of Evidence: A proposal for Reform in Evidence Law*", 48 *Jurimetrics: The Journal of Law, Science, and Technology*, 43, 66-68 (2007).

³ שם, ע' 69 – 71.

נדרשת ראייה מסייעת כלשהי. במסגרת ה-INNOCENCE PROJECT האמריקני נחשפות עוד ועוד הרשעות של חפים מפשע.⁴ קרוב לוודאי שמייפילד היה מורשע ומצטרף לקטגוריה האיומה של הרשעות חפים מפשע.⁵

אך למייפילד אירע נס: המשטרה הספרדית איתרה את האדם שלו שייכות טביעות האצבעות שנמצאו בזירת הטרור. תחילה התקשו האמריקנים שמייפילד הוא הטרוריסט, אך לאחר שהספרדים סיפקו להם הוכחות, נאלצו האמריקנים להודות בטעותם ולשחרר את מייפילד ממעצרו. ועדת חקירה קיבלה מהמומחים האמריקנים לטביעות אצבעות את ההסבר הבא: טביעת האצבעות שנמצאה בזירת הטרור הושוותה למיליוני טביעות שבמאגר. מתוכן, המחשב בוחר ב-20 הטביעות הדומות לה ביותר. לפיכך, המומחים קיבלו לבדיקתם טביעות שמאוד מאוד דומות לזו מהזירה – מה הפלא שטעו?

סבורני כי ה"הסבר" הזה הוא מדאיג מאוד וממחיש את הבעיה: הרי תמיד יאתר המחשב מתוך המאגר טביעות הדומות לאלה שנמצאו בזירה – גם כשאינן של הפושע האמיתי. וכשטביעות האצבע של הפושע עצמו אינן מצויות במאגר, הסכנה שאדם אחריזוזה בטעות גדולה עוד יותר.

פרט מדאיג נוסף שהתגלה בחקירה היא שמומחי ה-F.B.I. ידעו שמייפילד נשוי למוסלמית וייצג אנשים הקשורים לטרור. הדבר השפיע על הערכתם את טביעות האצבעות, שהיא – בניגוד לטעות נפוצה – די סובייקטיבית. מדובר בעצם בפרשנות. טביעת אצבע מזירת העבירה בדרך-כלל איננה שלמה ומקובל שהמומחים מסתפקים במספר מסוים של נקודות השוואה. טביעת האצבע שבמחשב היא בעצם תמונה. הנה כי כן, לפנינו שורה של אפשרויות ממשיות לטעויות. מחקרים שנערכו בשנים האחרונות מוכיחים שהמומחים טועים שוב ושוב. אבד הכלח על האשליה שהזיהוי באמצעות טביעת אצבעות הוא ודאי.

אבד – רק בספרות המקצועית. בבת-המשפט חיה, קיימת, בועטת ונושכת התפישה המיושנת שלפיה מדובר בוודאות, ומוליכה כפעם בפעם לעוול הגדול ביותר שגורמת

⁴ לתמונה העדכנית ראו אתר האינטרנט של פרויקט החפות:

www.innocenceproject.org

⁵ על הסכנה הנוראית של הרשעות חפים מפשע ראו: בועז סנג'רו, "ההודאה כבסיס להרשעה – האומנם 'מלכת הראיות' או שמא קיסרית הרשעות השווא? הסכנה – הרשעות חפים מפשע על סמך הודאותיהם בלבד. הפתרון – 'סיוע' – ראייה חיצונית לנאשם, אובייקטיבית, ממשית ומשמעותית", **עלי-משפט** ד' (תשס"ה) 245, 246 – 249, והאסמכתאות המובאות שם.

המדינה לפרט – הרשעת חפים מפשע. לפיכך, על השאלה "מי מפחד מטביעת אצבע"?
הנני משיב: ראוי לפחד מהקמת מאגר טביעות אצבעות בישראל. יש לנו די הרשעות של
חפים מפשע גם בלעדיו.